

**1964** (2023-2024) – Nr. 1  
ingediend op 22 januari 2024 (2023-2024)

## **Verslag van de hoorzitting**

namens de Commissie voor Onderwijs  
uitgebracht door Johan Danen en Loes Vandromme

over het project Learning Inside Out

*Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:*

*Voorzitter:* Karolien Grosemans.

*Vaste leden:*

Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;  
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;  
Loes Vandromme, Hilâl Yalçın;  
Jean-Jacques De Gucht, Bob Savenberg;  
Johan Danen, Elisabeth Meuleman;  
Hannelore Goeman.

*Plaatsvervangers:*

Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;  
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;  
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;  
Steven Coenegrachts, Willem-Frederik Schiltz;  
Stijn Bex;  
Steve Vandenberghe.

*Toegevoegde leden:*

Kim De Witte.

## INHOUD

|      |                                                                                           |    |
|------|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I.   | Uiteenzetting door het Huis van het Leren.....                                            | 4  |
| II.  | Uiteenzetting door An Janssens .....                                                      | 7  |
| 1.   | Basiswet.....                                                                             | 7  |
| 2.   | Doelgroep.....                                                                            | 7  |
| 3.   | Vlaams strategisch plan Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden..... | 7  |
| 4.   | Het belang van educatie in detentie .....                                                 | 8  |
| III. | Uiteenzetting door het Departement Werk en Sociale Economie.....                          | 9  |
| 1.   | Europees Sociaal Fonds .....                                                              | 9  |
| 2.   | DWSE en gedetineerden .....                                                               | 11 |
| IV.  | Uiteenzetting door Vocvo .....                                                            | 12 |
| 1.   | Decretale opdracht van Vocvo .....                                                        | 12 |
| 2.   | Individuele leerloopbaanbegeleiding in detentie .....                                     | 12 |
| 3.   | Realisaties LIO .....                                                                     | 13 |
| 4.   | Slot.....                                                                                 | 14 |
| V.   | Bespreking.....                                                                           | 14 |
| 1.   | Tussenkomen van de leden .....                                                            | 14 |
| 1.1. | Jan Laeremans .....                                                                       | 14 |
| 1.2. | Loes Vandromme.....                                                                       | 15 |
| 1.3. | Johan Danen .....                                                                         | 15 |
| 1.4. | Thijs Verbeurgt.....                                                                      | 16 |
| 1.5. | Karolien Grosemans .....                                                                  | 17 |
| 2.   | Antwoorden van de sprekers .....                                                          | 18 |
| 3.   | Replieken van de leden en bijkomende antwoorden.....                                      | 23 |
|      | Gebruikte afkortingen.....                                                                | 28 |

Op 14 december 2023 organiseerde de Commissie voor Onderwijs een hoorzitting over het project Learning Inside Out met:

- Mira Vanderplancke, coördinator van het Huis van het Leren;
- An Janssens, adviseur-gevangenisdirecteur van de gevangenis van Antwerpen;
- Benedict Wauters, afdelingshoofd van de afdeling Europese Programma's bij het Departement Werk en Sociale Economie;
- Benedicte De Bock, projectcoördinator van Learning Inside Out bij Vocvo.

Learning Inside Out is een duurzame en kwaliteitsvolle leerloopbaanbegeleiding voor gedetineerden met als doel de aansluiting op de arbeidsmarkt na detentie te verhogen.

## **I. Uiteenzetting door het Huis van het Leren**

*Mira Vanderplancke* licht eerst de werking toe van het Huis van het Leren, een West-Vlaamse vzw die verschillende initiatieven neemt voor de sensibilisering over en het bevorderen van levenslang leren.

In haar eerstelijnswerking Leerwinkel biedt de vzw leerloopbaanbegeleiding aan volwassenen met een leervraag of leernood. Daarbij wordt altijd de link gelegd tussen de diverse opties binnen het complexe landschap van het volwassenenonderwijs en de specifieke situatie van de volwassene. Leerwinkel bereikte in tien jaar tijd al meer dan tienduizend volwassenen in West-Vlaanderen, maar er zijn leerwinkels en initiatieven in heel Vlaanderen. Het Huis van het Leren heeft specifieke aandacht voor volwassenen die in een meer kwetsbare situatie zitten en niet zelf hun weg vinden in het opleidingsaanbod.

Mira Vanderplancke benadrukt het belang van levenslang leren: het creëert niet alleen kansen voor het individu, maar biedt ook extra mogelijkheden voor ondernemingen en de samenleving. Ze wijst ook op de vaststelling dat kwetsbare volwassenen minder de stap zetten naar opleidingen en meer drempels ervaren, terwijl het net voor die doelgroep meer nodig is om deel te nemen aan het opleidingsaanbod. Ook de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden blijft veel lager dan die van midden- en hogeschoolden.

De spreker verwijst naar de Europese aanbeveling om leerloopbaanbegeleiding te voorzien voor mensen in kwetsbare situaties. Zowel in een recente studie van de OESO als in de oproep voor leerloopbaanbegeleidingsinitiatieven in het kader van Edusprong wordt het belang van een actieve, outreachende benadering benadrukt om alle volwassenen te bereiken. Voor de periode 2023-2025 wordt de leerloopbaanbegeleiding deels gefinancierd met Edusprongmiddelen.

Mira Vanderplancke zoomt in op een doelgroep die bij uitstek in een kwetsbare situatie zit, namelijk volwassenen in detentie. Gedetineerden blijken veel vaker ongeschoold te zijn dan de rest van de samenleving. Laaggeschoolden met een gevangenisverleden hebben bovendien een zwakke positie op de arbeidsmarkt. Dat leidt tot een hoge werkloosheids- en lage activiteitsgraad, wat dan weer een impact heeft op recidive. Het Huis van het Leren vraagt dan ook extra aandacht voor deze doelgroep. Het LIO-project heeft aangetoond dat met leerloopbaanbegeleiding in de gevangenis het mattheuseffect kon worden tegengegaan. Binnen de doelgroep van het project had 71 procent geen diploma secundair onderwijs. Hen begeleiden in het versterken van competenties via vorming of het behalen van een diploma secundair onderwijs, versterkt de kansen op werk na detentie.

Mira Vanderplancke stipt aan dat uit onderzoek en bevragingen in een gevangeniscontext een duidelijke nood bleek aan oriëntatie of heroriëntatie, studiekeuze- en leerloopbaanbegeleiding, motiverende coaching en ondersteuning tijdens het

leertraject en bij praktische drempels. Een behoefteonderzoek van de VUB uit 2013 toonde daarnaast aan dat begeleiding bij het onderwijstraject niet mag stoppen aan de gevangenispoort, maar dat er geïnvesteerd moet worden in de brug naar buiten.

Al die elementen hebben ertoe geleid dat in 2017 een project werd ingediend om de dienstverlening van Leerwinkel West-Vlaanderen ook binnen de gevangenis-muren te brengen. Intussen wordt die begeleiding in alle gevangenissen in Vlaanderen aangeboden. Mira Vanderplancke benadrukt dat gedetineerden recht hebben op dezelfde dienstverlening als volwassenen buiten de muren. Doordat gedetineerden na hun vrijlating ook een beroep kunnen doen op dezelfde dienst, kan het lopende traject bovendien voortgezet worden, wat het re-integratieproces vlotter kan laten verlopen. De spreker wijst erop dat het niet om een individueel opleidingsaanbod gaat, maar om een toeleiding naar het opleidingsaanbod.

Hoe ziet de leerloopbaanbegeleiding er concreet uit? Bij elke begeleiding staat de volwassene met een leervraag centraal en dus wordt elk leertraject geïndividualiseerd. Eerst worden de talenten, competenties en mogelijkheden van de persoon in kaart gebracht, wat bij kwetsbare doelgroepen een heel belangrijk proces is om zelfvertrouwen en zelfwaarde op te bouwen. Aan de hand daarvan worden mensen georiënteerd naar een jobdoelwit of een opleiding. Vaak gaat het ook om een heroriëntatie, zoals in het geval van gedetineerden die door hun strafblad hun vroegere job niet meer kunnen of mogen uitvoeren. Men werkt daarbij nauw samen met de psychosociale dienst van VDAB. Na de oriëntatie worden het jobdoelwit of de opleiding verder geëxploreerd. Daarnaast krijgt men uitleg over de verschillende manieren om een diploma secundair onderwijs te behalen.

Binnen het LIO-project werden heel wat trajecten in de richting van de examencommissie opgestart. De leerloopbaanbegeleiders zorgen daarbij voor een haalbare oriëntering, bieden ondersteuning en superviseren tijdens de digitale examens in de gevangenis. Sinds 2020 zijn binnen LIO zo'n 1400 afgelegde examens bij de examencommissie begeleid. Mira Vanderplancke benadrukt dat het zonder de leerloopbaanbegeleiders niet meer mogelijk is om die digitale examens te organiseren en dat het dus vanaf januari 2024 voor gedetineerden niet meer mogelijk zal zijn om een secundair diploma of deelcertificaten via de examencommissie te behalen.

Verder wijst de spreker erop dat er ook heel wat jongeren zijn die tijdens hun reguliere secundaire schooltraject in aanraking komen met detentie. Ook daar maakt de leerloopbaanbegeleider de brug naar buiten: waar mogelijk continueert de jonge gedetineerde het opleidingstraject in de secundaire school, dankzij de brugfunctie van de leerloopbaanbegeleider. Ook dat zal echter bijna niet meer mogelijk zijn zonder leerloopbaanbegeleiding in de gevangenis.

Het Huis van het Leren stelt vast dat veel leervragen niet kunnen worden opgelost door verwijzing naar het groepsaanbod binnen de muren. Net zoals buiten de muren zijn immers ook de leervragen binnen de muren heel divers. De leerloopbaanbegeleider gaat op basis van de expertise die buiten de muren werd opgebouwd, op zoek naar een gepast extern traject. Zo werden in het schooljaar 2022-2023 25 CVO-trajecten, 36 bachelortrajecten en dertien mastertrajecten verdergezet of opgestart. Binnen de leerloopbaanbegeleiding gaat men ook de drempels in kaart brengen en zoveel mogelijk wegwerken. Het gaat dan om financiële drempels, maar ook digitale drempels, moeite met leren leren enzovoort. Binnen detentie is de ondersteuning bij de praktische drempels nog meer aanwezig. De leerloopbaanbegeleiders fungeren dan vaak als tussenpersoon.

Vervolgens wijst Mira Vanderplancke op de nood aan een motiverende coach. Mensen in een kwetsbare situatie hebben vaak nog niet veel succeservaringen opgedaan, voelen niet altijd de nood om deel te nemen aan levenslang leren of durven

de stap niet te zetten. Leerloopbaanbegeleiding kan een duwtje in de rug geven om dat toch nog te doen. Voor mensen in detentie geldt dat des te meer.

De spreker geeft aan dat door de fysieke aanwezigheid van LIO in de gevangenis een opleidingstraject steeds meer als waardevol wordt gezien in een reclasseringstraject. Ook andere begeleidingsdiensten in detentiecontext erkennen de meerwaarde. Mond-aan-mondreclame onder de gedetineerden zorgt er bovendien voor dat het thema levenslang leren leeft in de gevangenis.

De meerwaarde van het LIO-project is dat het heel gemakkelijk de brug naar buiten kan maken, wat ook noodzakelijk is om maximaal recidivebeperkend te werken. Via LIO wordt de kans dat een onderwijstraject dat voor of tijdens detentie werd opgestart ook buiten wordt voortgezet en afgewerkt veel groter. Zo werden in het schooljaar 2022-2023 61 gedetineerden begeleid in de voortzetting van hun studie na vrijlating. Doordat ze binnen al begeleiding hadden, is de stap veel kleiner om buiten verder te gaan met de begeleiding en wordt ook de drempel naar andere diensten verlaagd.

Mira Vanderplancke merkt op dat het behalen van een certificaat of het opstarten van een opleidingstraject niet enkel rechtstreekse gevolgen heeft voor latere tewerkstelling, maar dat er ook heel wat indirecte aspecten zijn die een gedetineerde op die manier meekrijgt. Tijdens de LIO-projectperiode werden in Vlaanderen en Brussel al meer dan vierduizend gedetineerden begeleid in en naar een opleidingstraject.

Tot slot licht Mira Vanderplancke toe wat het stopzetten van LIO concreet betekent. Zo valt de oriëntatie en motiverende coaching naar het gepaste aanbod weg. De deelname aan de digitale examens van de examencommissie valt weg, waardoor het behalen van een secundair diploma via de examencommissie niet meer mogelijk zal zijn. De mogelijkheid om een studie hoger onderwijs op te starten in detentie valt weg, net zoals elke mogelijkheid om examens af te leggen aan een hogeschool of universiteit. Gedetineerden kunnen enkel nog via het groepsaanbod studeren, wat ontoereikend is voor hun noden. De ondersteuning voor gedetineerden die zelfstandig willen leren, valt weg.

De spreker concludeert dat het stopzetten van leerloopbaanbegeleiding wel degelijk een impact heeft op het aanbod van onderwijs in de gevangenissen, aangezien geen enkele andere instantie binnen de gevangensmuren die taak kan overnemen. De inzet van leerloopbaanbegeleiders in de gevangenis geeft bovendien een grote return on investment, aangezien recidive verminderd wordt en gedetineerden sneller inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt.

Mira Vanderplancke beklemtoont dat investeren in leerloopbaanbegeleiding op langere termijn besparend werkt en dat samen met de leerloopbaanbegeleiders ook een groot deel van de leercultuur uit de gevangenis zal verdwijnen. Ze vindt het een gemiste kans dat de expertise, de kennis en het uitgebouwde netwerk niet geborgen worden en dat daardoor heel wat onderwijs- en opleidingskansen ontnomen worden. Ze besluit dat het een maatschappelijke taak is om in te zetten op onderwijskansen voor iedereen, dus ook voor gedetineerden en spreekt de hoop uit dat die verantwoordelijkheid wordt opgenomen door de Vlaamse Regering.

## **II. Uiteenzetting door An Janssens**

*An Janssens* is directeur van de gevangenis van Antwerpen, een oude, overbevolkte gevangenis waar vooral beklaagden verblijven, dus mensen die in een bijzonder onzekere situatie vertoeven en in het begin van hun detentie zitten.

### **1. Basiswet**

De bijbel waar gevangenen bij zweren, is volgens *An Janssens* de basiswet van 2005-2006. Twee artikelen daaruit zijn belangrijk.

Het eerste is artikel 76, dat stelt dat er zo ruim mogelijk toegang moet worden verleend tot een geheel aan vormingsactiviteiten die specifiek moeten dienen voor de persoonlijke ontplooiing en het zinvol doorbrengen van de detentietijd van de mensen die in de gevangenis verblijven. Daar komt men al voor een groot deel aan tegemoet door de diensten die de Vlaamse Gemeenschap aanbiedt. Er is een zo groot mogelijk onderwijsaanbod dat vooral in groep plaatsvindt en waarvan heel veel gedetineerden gebruikmaken.

Daarnaast is er artikel 78, waarin staat dat iedereen die bereid en bekwaam is ook een individueel detentieplan moet krijgen. Dat moet heel specifiek gaan over het afmaken van onvoltooide opleidingen, het zich laten omscholen of bijscholen of het volgen van een beroeps- of voortgezette opleiding. Daarbij is volgens de spreker de individuele aanpak bijzonder belangrijk, zeker in relatie tot de kwetsbaarheid van het publiek en in het geval van een arresthuis ook de onzekerheid van de tijdsduur. Het gaat vaak om jonge gasten die nog met een onderwijstraject bezig zijn en maar een korte tijd in de gevangenis verblijven. Als er in die tijd geen opvolging op maat is van de opleiding die men volgde op het moment van de aanhouding, gaat er vaak een schooljaar verloren. Als zij het individueel detentieplan voor onderwijs niet kunnen afmaken of het wordt bruusk stopgezet waardoor de tijd die er tot dan toe werd ingestoken ook verloren is, is dat bijzonder jammer.

Vanuit de FOD Justitie tracht men de weg op te gaan waarbij detentie vanaf de eerste dag nuttig en zinvol moet zijn, aldus *An Janssens*. De voorarresten duren steeds langer. Men moet erop toezien dat dat geen tijdverlies is. Een project als LIO is dan bijzonder waardevol omdat men individueel en op maat onmiddellijk aan de slag kan met wie daar nood of behoefte aan heeft. Het zou dus jammer zijn als dat zou wegvallen.

### **2. Doelgroep**

De doelgroep, namelijk vooral mensen die in voorarrest zitten, is heel divers, zegt *An Janssens*. Na een veroordeling worden gedetineerden doorverwezen naar straf-inrichtingen en daar wordt naar profielen gekeken. In voorarrest zit iedereen samen en komt het groepsaanbod van lessen niet tegemoet aan de noden en behoeften van iedereen. Men probeert steeds meer vanaf de eerste dag de detentie zinvol te maken en vooral geen extra verloren tijd te creëren.

### **3. Vlaams strategisch plan Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden**

*An Janssens* verwijst naar het Vlaams strategisch plan Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden van 2020, waarbij al die punten extra bekrachtigd werden en waarin de algemene tendens is dat investeren in gedetineerden ook investeren in een veilige samenleving is. Men moet op langere termijn durven denken en inzien dat investeren op korte termijn een besparing op langere termijn met zich kan meebrengen. Als gedetineerden hun tijd in de gevangenis zinvol hebben doorgebracht

en ze een bagage hebben meegekregen die ze bij invrijheidstelling kunnen gebruiken en die hun ten goede kan komen, vermindert de kans op recidive en zal men op langere termijn veel minder moeten investeren in die gedetineerde, die zelfredzaam wordt en zijn eigen boontjes kan leren doppen op een legale manier.

An Janssens vindt een goede afstemming op de noden heel belangrijk. In het gevangeniswezen ziet men heel sterk een evolutie waarbij mensen van allerlei soorten organisaties of overheden iets in de gevangenis willen komen doen. Ze wil echter die cultuur omdraaien en vertrekken van wat een gedetineerde nodig heeft en wie dat kan aanbieden. Ze stelt vast dat het individuele leeraanbod bijzonder goed was afgestemd op de noden. Heel veel gedetineerden zijn heel goed geholpen met de individuele aanpak op maat. Die afstemming zat volgens de spreker voor 100 procent juist.

#### **4. Het belang van educatie in detentie**

An Janssens sluit af met het belang van educatie in detentie in het algemeen. Mensen hebben vaak een mening klaar over wie strafbare feiten heeft gepleegd. Jammer genoeg wordt er te weinig stilgestaan bij het proces daarnaartoe. De spreker weet dat een kleine minderheid enkel en alleen, weldoordacht, omwille van economische redenen de criminaliteit ingaat. Het overgrote deel is op dat pad terechtgekomen door een spijtig verloop van hun leven. Het is belangrijk om individueel te kijken naar hoe het komt dat iemand op dat pad is beland en hoe men de tijd in de gevangenis kan gebruiken om de probleemgebieden aan te pakken. Heel vaak heeft een gebrek aan educatie daar een grote rol in gespeeld. Op het ogenblik dat een gedetineerde dat onder ogen ziet, is het niet evident om zomaar in het groepsaanbod in te stappen. Die mensen hebben een grote achterstand opgebouwd en moeten nog een erg lange weg afleggen, zodat eenheidsworst voor hen niet werkt. Dat werkt ook weer demotiverend en men haakt opnieuw af.

Men maakt in dat verband een onderscheid tussen de 'identiteitsdesistance' en de 'relationele desistance', waarbij men eerst voor zichzelf moet erkennen dat men veel meer is dan een crimineel alleen en veel meer kan dan criminele feiten plegen. An Janssens stelt dagelijks vast dat gedetineerden veel talenten hebben maar die jammer genoeg niet hebben kunnen ontplooiën. In relatie tot anderen is dat ook belangrijk. Als men bijvoorbeeld een concert organiseert, voelt men dat men een familie heeft, dat er vrienden zijn, dat er een gevangenisdirectie en een overheid zijn die in hen willen investeren en nog in hen geloven. Dat is bijzonder belangrijk om mensen opnieuw een andere richting te doen inslaan.

An Janssens verwijst naar de vele onderzoeken waaruit blijkt dat wanneer een detentie zinvol wordt ingevuld op het gebied van onderwijs, er een aanzienlijke daling is van de kans op recidive en een aanzienlijke stijging van de kans op het vinden van werk, wat al bijzonder moeilijk is door de bagage van het ex-gedetineerd zijn alleen al. Als men dan ook nog niet de juiste kwaliteiten, capaciteiten of diploma's heeft, wordt het nog veel moeilijker. Mensen die die kansen in de gevangenis hebben gekregen, plukken daar zichtbaar de vruchten van. Daar wordt iedereen beter van, niet alleen de gedetineerde maar ook zijn familie en de samenleving.

### III. Uiteenzetting door het Departement Werk en Sociale Economie

*Benedict Wauters* zegt dat Europa WSE (afdeling Europese programma's van het Departement WSE) instaat voor het beheer van de Europese middelen.

#### 1. Europees Sociaal Fonds

Het Europees Sociaal Fonds heeft programmaperiodes van ongeveer zeven jaar. Daarna is er nog een periode van drie jaar waarin het mogelijk is om projecten die gestart zijn te laten aflopen. Het programma 2021-2027 loopt in de praktijk dus eigenlijk van 2024 tot eind 2029. Men moet er dus altijd drie jaar bijtellen om te weten wanneer de projecten in de programma's lopen.

Het samenstellen van een programma is eigenlijk een onderhandeling met Europa, aldus *Benedict Wauters*. Europa wil een aantal zaken realiseren in de verschillende lidstaten. Dat wordt met alle beleidsniveaus besproken. Uiteindelijk komt men tot een onderhandeld programma waarin iedereen zijn accenten heeft kunnen leggen. Daarna gaat men daarmee aan de slag en worden de contouren van het programma vastgelegd. Men kijkt daarbij uiteraard nog naar de Vlaamse beleidskaders, in dit geval van het beleidsdomeinen Werk en Sociale Economie. Verder kijkt men ook naar de transversale plannen. Men schakelt zich ook in in het strategisch plan. Men kijkt naar wat mogelijk is met dat programma en waar de overlap zit met wat op dat moment de Vlaamse beleidslijnen zijn.

*Benedict Wauters* noemt twee heel belangrijke componenten van het programma, met name de intermediaire instanties. DWSE delegeert de eigen verantwoordelijkheid naar twee andere entiteiten, namelijk VDAB en het Departement Onderwijs en Vorming. Die krijgen op voorhand al een deel van de middelen toegewezen en zij beheren die zelf. De rol vanuit Europa WSE is enkel nog maar controle van de financiële regels, de Europese procedures enzovoort. Inhoudelijk liggen de contouren vast in het programma maar de invulling gebeurt niet meer door Europa WSE maar autonoom door VDAB en het Departement Onderwijs en Vorming. Het gaat over substantiële middelen: 10 procent van het programma wordt door Onderwijs beheerd en 16 procent door VDAB. Dus meer dan een kwart van de middelen vult Europa WSE niet zelf inhoudelijk in maar neemt er alleen maar controletaken voor op.

*Benedict Wauters* verduidelijkt dat men werkt met oproepen, waarna een beoordeling en een ranking worden gemaakt. De beste projecten krijgen de middelen. Soms zijn er ook goede projecten die geen middelen krijgen omdat de middelen op een bepaald moment zijn uitgeput. Men kan niet alle noden afdekken. LIO zat in het vorige programma vanaf 2017 onder een aantal oproepen en is zelfs erkend als ESF-ambassadeur. Het is overgegaan in een nieuwe oproep en het is opnieuw gelukt voor LIO om middelen te verwerven. Dat heeft er uiteindelijk toe geleid dat men vanuit de oproepen outreach en activering alle gevangenen in Vlaanderen en Brussel heeft kunnen bedienen.

Vocvo is de promotor. De leerwinkels zijn daar partners in, evenals Tracé in Brussel en Groep Intro. In het oude programma riep men breed op, dan kwamen er afzonderlijke projecten met eigen doelstellingen en werd er afzonderlijk gekeken naar de merites van een project, dat middelen kon krijgen als het hoog genoeg stond in de ranking. Het totale budget dat tot nu toe geïnvesteerd werd vanuit het ESF in LIO bedraagt ongeveer 6 miljoen euro. Die middelen worden samengesteld uit ESF-middelen – gemiddeld 40 procent – en Vlaamse middelen vanuit het beleidsdomein Werk of Onderwijs.

Benedict Wauters gaat in op het huidige programma. Men zit nu in een overgangsfase. Het huidige LIO-project zit in het oude programma dat definitief afloopt. Een nieuw programma begint vanaf 2024.

De spreker zoomt in op de belangrijkste prioriteiten van het nieuwe programma: sociale inclusie en onder de prioriteit inclusief onderwijs het levenslang leren. Beide hebben het woord inclusie gemeen. Inclusie is voor Europa heel belangrijk. Het is zelfs een vereiste van Europa dat minimaal 25 procent van de middelen naar sociale inclusie gaat. Ook inclusief onderwijs is heel belangrijk, waar 10 procent van de middelen naartoe gaat.

Men wordt door Europa gecontroleerd en men moet rechtvaardigen waarom men bepaalde dingen financiert vanuit bepaalde prioriteiten. Het moet kloppen met wat er in het programma staat. Inclusief onderwijs zit in de prioriteit levenslang leren. Dat valt uiteen in nog twee doelstellingen, die allebei worden beheerd door Onderwijs zelf: het voorkomen van ongekwalificeerde uitstroom, gekoppeld aan het versterken van arbeidsmarktkansen en het wegwerken van drempels voor gelijke onderwijsdeelname.

Wat inclusief onderwijs betreft, gaat Benedict Wauters in op een aantal zaken die vanuit de intermediaire instantie moeten worden ontplooid, bijvoorbeeld het oriënteren naar en ondersteunen van opleidingen op maat en integratie in het onderwijssysteem door relevante actoren te versterken. Dat zijn actoren die niet per se bij Onderwijs horen maar toch een rol kunnen spelen in het onderwijstraject van mensen. Verder kunnen daarbij nog acties zoals trajectbegeleiding leercompetenties en persoonlijke vaardigheden bijbrengen om de leerloopbaan te ondersteunen. Door Onderwijs is ervoor gekozen om te focussen op de groep van de kleuterklas tot 25 jaar en op het ondersteunen van de onderwijsactoren. Daaraan worden 40 miljoen euro ESF-middelen besteed, waarvan een aantal middelen gealloceerd zijn. Daar moet men nog 60 procent van de totale middelen bijtellen voor Onderwijs vanuit de cofinanciering die vereist is. In Limburg kan men over 60 procent ESF-middelen beschikken, in plaats van 40 procent.

In de prioriteit sociale inclusie gaat het over mensen die heel ver van de arbeidsmarkt staan, mensen met een multiproblematiek bij wie er geen sprake kan zijn van snelle activering, aldus Benedict Wauters. Het einddoel is nog altijd om mensen te laten participeren aan de arbeidsmarkt maar dat is een integrale aanpak, dus vanuit de hele levenscontext. Dat betekent dat men niet alleen moet werken aan oriëntering naar werk maar ook aan veel randvoorwaarden. Vaak zijn het psychosociale zaken, waarvoor men nu ook middelen kan inzetten, wat vroeger veel minder het geval was. Europa heeft met aandrang het accent gelegd op het onderscheid tussen activering en sociale inclusie. Daarom is activering een eigen prioriteit in het programma, waar VDAB verantwoordelijk voor is, en is sociale inclusie ook een eigen prioriteit geworden waar het Departement Werk en Sociale Economie rechtstreeks verantwoordelijk voor is. Dat wordt ontplooid in lijn met wat in het programma staat.

In het programma zijn twee grote pijlers aanwezig, stelt Benedict Wauters. De eerste pijler wordt gevormd door de lokale partnerschappen voor personen met een complexe problematiek. Dat is anders dan vroeger, toen men de outreach- en activeringsprojecten had. Daar kwamen een heleboel actoren op af maar daarmee werd heel Vlaanderen niet afgedekt en de OCMW's ontbraken er veelal in. Er waren allerlei coördinatieproblemen tussen projecten en de lokale besturen. Men heeft dat hervormd op basis van evaluaties. Vanaf 2024 zullen er over heel Vlaanderen lokale partnerschappen zijn waarbij de OCMW's betrokken zijn en voor financiering zorgen. VDAB zit voor een klein deel ook in die lokale partnerschappen. Voor de rest zijn het dienstverleners die aan de slag gaan met de doelgroep die ver van de arbeidsmarkt staat, waar ook de ex-gedetineerden bij horen. De mate waarin dat

voor deze laatste overal gebeurt, hangt een beetje af van waar men lokaal voor kiest. Er is wel op aangedrongen om op plaatsen met gevangenissen of detentiehuizen in de lokale partnerschappen capaciteit te voorzien voor ex-gedetineerden zodra zij de gevangenis verlaten (buiten de muren). Daarin zitten ook de partnerschappen voor gedetineerden (binnen de muren). Dat is volledig nieuw. Men had die focus in het verleden niet maar zet daar nu wel volop op in. Men doet dat apart van de lokale partnerschappen met de lokale besturen omdat de focus niet echt ligt op de plaatselijke gemeenschap, aangezien veel gedetineerden niet per se in die gemeenschap zullen terechtkomen. De focus ligt daarbij uiteraard op de gevangenissen en detentiehuizen zelf om daarmee aan de slag te gaan.

De partnerschappen hebben allemaal iets gemeen, aldus Benedict Wauters. De manier waarop moet worden gewerkt, staat beschreven in het Europese programma en onderscheidt zich zo van de andere prioriteit, namelijk activering door te mikken op multidisciplinaire integrale oplossingen waarbij de noden van de doelgroep centraal moeten staan. Er is een verschuiving van een aanbodgerichte manier van werken, waarbij men organisaties financiert die zelf moeten kijken hoe ze zich ergens in de puzzel kunnen plaatsen, naar een meer vraaggerichte manier van werken, waarbij men probeert om in partnerschappen de juiste actoren en organisaties te mobiliseren, zodat ze complementair zijn aan elkaar en niet in concurrentie komen met elkaar, zoals vroeger wel eens gebeurde met de losse subsidies en projectfinanciering. Soms bestaat er al veel. Dat hoeft niet te worden gefinancierd maar het is wel de taak van de partnerschappen om connecties te maken en het eventuele gat op te vullen, complementair aan dingen waarvoor er soms al structurele middelen zijn. Het is belangrijk te weten dat de ESF-middelen niet structureel zijn. Die middelen zijn niet gegarandeerd. Programma's veranderen. Het is volgens Benedict Wauters een wetmatigheid dat Vlaanderen altijd minder krijgt omdat het niet bij de armste regio's van Europa hoort.

Het gaat bij sociale inclusie over de participatie aan de arbeidsmarkt en de samenleving als geheel, de basiscondities en het wegwerken van structurele drempels. Dat is heel breed. Er is 107 miljoen euro voor heel de programmaperiode, met 40 procent van het ESF en 60 procent van Vlaanderen, het beleidsdomein Werk en Sociale Economie. Hiervan komt 30 procent vanuit cofinanciering van VDAB en de lokale besturen.

Alles moet passen in de vastgelegde structuur. Men wordt daarop gecontroleerd door het Europese niveau. Men kan altijd overleggen met Europa over een programmawijziging, maar grote veranderingen liggen heel moeilijk. Men kan ook middelen verschuiven tussen de pijlers als men daar een goede uitleg voor kan geven.

## **2. DWSE en gedetineerden**

Benedict Wauters geeft vervolgens uitleg over wat men in het algemeen doet vanuit het beleidsdomein en wat men van plan is met de detentieprojecten. VDAB heeft 'dedicated' detentieconsulenten in alle regio's. Dat zijn mensen die binnen de intensieve dienstverlening van VDAB actief zijn. Ze geven basisdienstverlening en informatieverstrekking, ook aan gedetineerden. Er is intensieve dienstverlening wanneer men echt aan de slag gaat met iemand in begeleiding en een oriëntering start vanuit VDAB. Daarnaast zijn er de competentieversterkende trajecten, een heel instrumentarium dat VDAB zelf ontplooit voor opleiding en waarvoor de dienst zelf middelen heeft. Dat zijn de beroepsgeoriënteerde trainingen en opleidingen van VDAB. Daarnaast zijn er complementaire activiteiten, vooral over sensibilisering, bijvoorbeeld 'Straf Werk' en de SURB-werking.

Vanaf 2024 wil VDAB de dienstverlening nog uitbreiden. Er komt een tender sollicitatieondersteuning binnen de gevangenissen. Daar is vraag naar. Dat is de corebusiness

van VDAB. Het kan zijn dat men daar ESF-middelen voor gebruikt, maar het is de keuze van VDAB om te zien hoe men dat financiert.

Benedict Wauters komt tot de eigen plannen en de middelen die daartegenover staan. In het verleden had men, exclusief LIO, 5 miljoen euro voor gedetineerden. Dat was vroeger geen focus, maar nu wel. Het is een van de strategische pijlers. De totale financiering bedraagt ongeveer 30 miljoen euro. De insteek is om te werken met de doelgroep, in nauwe samenwerking met het Vlaams Agentschap Justitie en Handhaving omdat er al wel wat bestaat. Beleidscoördinatoren van het agentschap bekijken wat er binnen de Vlaamse bevoegdheden moet gebeuren. WSE coördineert vanaf nu samen met het agentschap, wat de coherentie zeker ten goede komt. Het is een groot budget en een recordbedrag dat naar detentie gaat, maar toch zal men daarmee niet alle gevangenen en detentiehuizen in Vlaanderen kunnen bedienen. Men zal waarschijnlijk niet alle aanvragen vanuit de gevangenen kunnen honoreren en men zal weer rankings krijgen, waarbij jammer genoeg sommige goede projecten geen middelen kunnen krijgen.

Benedict Wauters concludeert dat de structuur van het programma belangrijk is en gerespecteerd moet worden. Men heeft een deel onderwijs. Bij onderwijsdoelen en onderwijsactoren is het de logica dat, als het met ESF-middelen moet gebeuren, het in de prioriteit levenslang leren en inclusief onderwijs zit. Als het de brede integrale benadering is, met het oog op werk op langere termijn, zit het in de prioriteit sociale inclusie. Dat zijn de contouren waarmee men rekening moet houden.

## **IV. Uiteenzetting door Vocvo**

### **1. Decretale opdracht van Vocvo**

*Benedicte De Bock* zegt dat de taak van Vocvo de coördinatie en ondersteuning is van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie bij de uitwerking van een onderwijs- en vormingsbeleid voor gedetineerden. Het is een waardevol initiatief in de gevangenen. Een andere opdracht van Vocvo is de coördinatie van de begeleiding van onderwijstrajecten aan gedetineerden. Als niemand begeleiding kan geven, kan men weinig mensen coördineren, merkt ze op. In 2024 zal men dus niet kunnen voldoen aan de opdracht die men heeft gekregen, maakt de spreker duidelijk.

### **2. Individuele leerloopbaanbegeleiding in detentie**

Vocvo is promotor van het project. Men is gestart in samenwerking met Leerwinkel West-Vlaanderen omdat men merkte dat het groepsaanbod niet voldoende was voor de vragen van de mensen in detentie. Er was dus nood aan een aanvulling op het groepsaanbod. Er zit een heel complexe groep mensen in de gevangenen, met een verschillende scholingsgraad. Veel mensen in de gevangenis hebben schrik en nemen daardoor niet deel aan het groepsaanbod. Er zijn ook mensen die niet mogen deelnemen aan het groepsaanbod, bijvoorbeeld mensen die geradicaliseerd zijn. Volgens de spreker is het belangrijk dat men ook in die mensen investeert zodat zij stappen zetten in het onderwijs en afstappen van criminele feiten.

Benedicte De Bock wil aandacht geven aan de groep van vrouwen in detentie. Er komen relatief veel meer vrouwen dan mannen naar LIO. De meeste van hen hebben een gezin en willen zo weinig mogelijk financiële druk leggen op het gezin. Ze voelen zich verplicht om te werken, maar op hetzelfde moment vinden de lessen plaats. Op dat moment kiezen zij voor geld, gaan werken en volgen geen onderwijs. Dankzij LIO kunnen zij wel 's avonds studeren en examens afleggen voor de examencommissie. Bovendien is het voor hen ook niet zo evident om deel te

nemen aan het groepsaanbod. Daar zitten vooral veel mannen en dat is vrij intimiderend voor hen. Daarom gaan zij sneller naar LIO.

Sommige mensen willen een traject bij de examencommissie of studeren bij een externe aanbodverstrekker zoals een hogeschool of een universiteit. Sommigen willen ook hun studie verderzetten na detentie. Er worden veel inspanningen gedaan in detentie maar helaas is het niet mogelijk om alle studies te vervolledigen in de gevangenis. Voor de examencommissie bso is het niet mogelijk om alle examens te doen binnen detentie (vanwege de assessment en de portfolio). Als mensen een opleiding aan de hogeschool of universiteit volgen, zijn stages en dergelijke niet mogelijk in detentie. Men probeert dat wel zoveel mogelijk te realiseren. Sommige beroepsopleidingen worden niet aangeboden in de gevangenis. Daarvoor werkt men samen met VDAB en bekijkt men of het mogelijk is om buiten de gevangenis een VDAB-opleiding te volgen en eventueel een stage te doen bij een mogelijke toekomstige werkgever. Zo gaat de bal aan het rollen: men heeft een diploma en werk.

### 3. Realisaties LIO

Benedicte De Bock verwijst naar de opmerking van An Janssens dat men zaken aanbiedt waar de mensen in detentie nood aan hebben. Ze verduidelijkt dat met enkele cijfers. Men is in 2020 gestart in de Oost- en West-Vlaamse gevangenissen. Wegens de coronapandemie is men begonnen met een beperkt aantal deelnemers maar in 2021 stegen de cijfers plots heel sterk. Vanaf dan is men actief in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Wegens de coronacrisis was Vocvo toen bijna de enige organisatie die onderwijs kon aanbieden. Heel veel groepslessen konden niet plaatsvinden of werden gestopt wegens een uitbraak. Mensen die wilden studeren, konden dan bij Vocvo terecht. In 2022 is er opnieuw een stijging door de uitbreiding van de capaciteit. Vervolgens is er in 2023 weer een stijging, als resultaat van de professionalisering. Men is uit de experimentele fase, weet wat men wil doen en men biedt een goede dienstverlening aan. Er zitten ongeveer 6000 gedetineerden in Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Een zesde heeft op een half jaar tijd voor de eerste keer de weg naar LIO gevonden. De cijfers van het tweede deel van 2023 zijn dramatisch. In juni heeft men te horen gekregen dat het project niet kan worden verlengd via ESF-middelen. Men is gaan aankloppen bij Onderwijs, maar daar komen niet onmiddellijk middelen vrij. Benedicte De Bock wil de commissieleden overtuigen om hierover een ander standpunt in te nemen. Men is de dienstverlening aan het afbouwen. Nog maar heel weinig mensen kunnen een nieuw traject starten. Men heeft ervoor gezorgd dat mensen die in een traject zaten, zoveel mogelijk examens konden afleggen in 2023 zodat zij zo dicht mogelijk bij een diploma geraakten, maar dat was een race tegen de klok.

Benedicte De Bock deelt mee dat het gaat om een heel diverse groep. 71 procent van de deelnemers heeft geen diploma middelbaar onderwijs. Een kwart heeft wel een diploma middelbaar onderwijs of hogere studies. Ze hebben vaak nood aan opleidingen die meer uitdagingen geven dan het groepsaanbod van Ligo of van sommige CVO-opleidingen.

Van de mensen die geen diploma secundair onderwijs hebben, heeft 15 procent geen deelcertificaat behaald in het secundair onderwijs en heeft 16 procent enkel een deelcertificaat behaald van de eerste graad secundair onderwijs. Het zijn mensen die moeilijk kunnen lezen of schrijven en weinig rekenvaardigheden hebben. Volgens Benedicte De Bock is het belangrijk om op deze mensen in te zetten en ervoor te zorgen dat zij de gevangenis verlaten met een basiskennis, anders zijn ze weer een vogel voor de kat en ziet men ze snel terug. Meestal stuurt Vocvo deze mensen door naar het Ligo-aanbod, maar het is heel moeilijk om hen te bereiken want vaak speelt er een armoedeproblematiek. Het groepsaanbod wordt kenbaar gemaakt met flyers. Als men niet kan lezen, kan men op die manier niet worden

bereikt. LIO werkt op een totaal andere manier, waarbij men bewust kijkt naar mensen die niet kunnen lezen of schrijven en hen doorstuurt naar LIO. De leerloopbaanbegeleider zorgt er dan voor dat zij lessen kunnen volgen.

Gedurende de periode dat men actief is in de gevangenissen, is het aantal trajecten bij de examencommissie fel gestegen, weet Benedicte De Bock. In 2023 hebben 156 personen zich ingeschreven voor een of meerdere examens bij de examencommissie. Er werden veertien diploma's uitgereikt, waarvan de meeste in 2023. Een lange tijd kon men alleen in de gevangenissen van Brugge, Antwerpen, Leuven en Beveren schriftelijk examens afleggen. In alle andere gevangenissen is men pas gestart in 2023. Er was daar pas in 2023 de nodige infrastructuur om dat te regelen. Daar waren wel al mondelinge examens mogelijk.

Benedicte De Bock zegt dat in het schooljaar 2022-2023 25 mensen een opleiding volgden bij een CVO, 36 mensen een bacheloropleiding volgden en dertien een masteropleiding volgden bij een hogeschool of een universiteit. Al die trajecten zijn nu stopgezet. Vanaf 2024 kunnen ze niet meer verder studeren, wat grote gevolgen heeft voor deze mensen. Er zijn 61 nazorgtrajecten geweest in dat schooljaar. Dat zijn mensen die uit de gevangenis komen en hun studies willen voortzetten buiten de gevangenis. Aan hen wordt er een warme overdracht en nazorg aangeboden.

Vier getuigenissen van studenten illustreren de waarde van het LIO-project.

#### **4. Slot**

Benedicte De Bock verwijst naar de noodzaak aan individuele leerloopbaanbegeleiding. Men heeft vaker signalen gekregen dat er een engagement is vanuit het onderwijs, vanuit de decretale opdracht maar ook in het strategisch actieplan. Daarin staat dat de mogelijkheden van een structurele inbedding van leertrajectbegeleiding met het oog op het verhogen van de aansluiting op de arbeidsmarkt na detentie in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen onderzocht worden. Dat is ondertekend door de minister van Onderwijs. Daarom komt de spreker in het parlement aankloppen. De meerwaarde van het project is al door meerdere instanties naar voren gebracht. De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft ervoor gezorgd dat een persoon voltijds zal worden betaald voor de gevangenis van Haren om de dienstverlening voort te zetten. Ook de toenmalige minister van Justitie heeft aangehaald dat het stopzetten van het project een grote impact zal hebben op de gedetineerden en een potentieel negatieve impact heeft op hun re-integratie. De spreker sluit af met de oproep dat investeren in onderwijs in detentie ook investeren is in een veilige samenleving.

### **V. Bespreking**

#### **1. Tussenkomsten van de leden**

##### **1.1. Jan Laeremans**

*Jan Laeremans* merkt op dat Europese subsidies belangrijk zijn. Hij vraagt of de sprekers al een grondige analyse hebben gemaakt van de overlap tussen de twee periodes: wat werd er de vorige periode gegeven en wat wordt er de volgende periode gegeven? Staat het allemaal los van elkaar? Hij vindt het heel vreemd dat er niets behouden blijft van de vorige periode want hij vond dat wel degelijk een zinvol project. Stel dat het zal worden voortgezet, is het dan enkel de Vlaamse Regering die dat kan overbruggen of komt er een deel van Europa dat voortgezet wordt, op een andere manier en met een ander etiket?

De spreker vraagt of men ook naar Nederland heeft gekeken. Hij vindt dat men over de grens moet kijken hoe men daar het studeren in de gevangenis en de individuele trajecten aanpakt. Volgens hem moet een samenwerking mogelijk zijn. Heeft men er een zicht op hoe het daar gebeurt om in de toekomst op eenzelfde lijn te komen?

### 1.2. Loes Vandromme

*Loes Vandromme* laat weten dat haar bezoeken aan de gevangenissen van Antwerpen en Brugge een grote impact hebben gehad op hoe ze kijkt naar leren binnen de gevangenismuren. Ze kende het verhaal al wat door haar connecties met basis-educatie West-Vlaanderen waar het hele project is gestart. De sprekers kunnen via de hoorzitting laten horen hoe belangrijk het project is voor mensen in detentie. Ze vindt het zelf ook jammer dat het project niet kan worden voortgezet.

Loes Vandromme vraagt wat de precieze kostprijs is van het hele LIO-project. Hoeveel mensen zijn er precies aan het werk? Waarom zijn de coördinatoren van belang?

De financiering is een kluwen, aldus Loes Vandromme. Het is niet eenvoudig om te zien vanwaar de financiering precies komt. Er zijn verschillende financieringsmodellen. Binnen ESF is er een opdeling van middelen die bestemd zijn voor onderwijs. Welke keuzes zijn er gemaakt? Waar gaan die naartoe? Waarom is er binnen Onderwijs geen keuze gemaakt om daar nog extra op in te zetten als men overtuigd is van de kansen die het project brengt?

Wat de partnerschappen voor gedetineerden betreft, vraagt Loes Vandromme of het klopt dat de middelen nu naar de gedetineerden zelf gaan en dat ze met hun rugzak zouden kunnen aankloppen bij een organisatie zoals LIO. Er werd gezegd dat er eigenlijk geen concurrentie is. Bij wie gaan die mensen dan nu aankloppen? Hoe kan men ervoor zorgen dat de expertise die opgebouwd is binnen LIO niet verloren gaat? Zijn er modellen waarbij die expertise, misschien onder een andere noemer, kan worden meegenomen?

Loes Vandromme meent dat men ook de focus moet leggen op de ongekwaliificeerde uitstroom die er sowieso is binnen het onderwijs. Ze meent, misschien wat kort door de bocht, dat er een correlatie is tussen het hebben van een diploma en de kans dat men het verkeerde pad opgaat. Hoe kunnen de ervaringen binnen LIO en binnen de gevangenissen meegenomen worden om preventief op te treden? Waar kunnen recurrente middelen worden gehaald zodat men kan vermijden dat mensen in de gevangenis terechtkomen?

Men gaat de samenwerking aan met het onderwijsveld en men zoekt naar een school die die mensen kan begeleiden. Loes Vandromme vraagt hoe het onderwijsveld die samenwerking ervaart. Hoe kijken specifiek de hogescholen daarnaar? Hoe kijken de mensen van de examencommissie naar het LIO-project?

De spreker vernam dat er gedetineerden zijn die een rechtszaak aanspannen tegen de Vlaamse overheid en tegen Vocvo omdat ze menen te worden geschonden in hun leerrecht. Wat vinden de sprekers daarvan? Wat zijn de gevolgen daarvan? Als de rechter oordeelt dat die rechten effectief worden geschonden en de maatschappij daar een antwoord op moet bieden, wat is dan het gevolg?

### 1.3. Johan Danen

*Johan Danen* voelt heel veel engagement, daadkracht en de wil om door te zetten. De Groenfractie wil dat ook heel graag. De minister is niet geneigd om tegemoet te komen aan de vragen. De spreker hoopt dat hij voortschrijdend inzicht toont.

Johan Danen meent dat mensen buiten de sector niet altijd goed begrijpen waarom mensen in detentie niet kunnen studeren. De praktische problemen zijn gigantisch groot: er is geen internet beschikbaar, de leerplatformen waar scholen gebruik van maken zijn niet altijd beschikbaar en mailen naar een docent is niet evident voor iemand in detentie. Digitale en andere examens afleggen is ook niet altijd mogelijk. LIO is daarom een project dat zeker nodig is en dat men moet omarmen.

De boodschap 'investeren in gedetineerden is investeren in een veilige samenleving' is misschien niet populair in de buitenwereld maar het is een waarheid, aldus Johan Danen. Mensen die opgeleid zijn tijdens hun detentie, gaan veel minder tot recidive over. De cijfers hierover zijn heel frappant. De spreker meent dat iedereen perspectief nodig heeft, zeker mensen in detentie want als men hun alle perspectief ontnemt, is de stap naar recidive groot.

Johan Danen heeft een vraag voor Benedict Wauters, die zei dat men in het kader van ESF+ gaat voor partnerschappen voor gedetineerden, vooral lokale partnerschappen. Heeft hij het goed begrepen dat OCMW's of lokale besturen van steden waar gevangenen gevestigd zijn in principe verder zouden kunnen gaan met een project zoals LIO? Is het dan de keuze van de stad om dat wel of niet te doen? Moet de stad dan ook de aanvraag doen? Als die steden dat zouden doen, zorgt dat dan voor meer mogelijkheden voor gedetineerden?

Als Vocvo zonder het project van LIO valt, wat gaat men dan wel nog doen? Gaat men dan bijvoorbeeld de coördinatie opnemen van de steden of gemeenten die er wel mee aan de slag gaan? Het best mogelijke verhaal zou volgens Johan Danen kunnen zijn dat er een soort cofinanciering vanuit Onderwijs komt.

De spreker vraagt aan An Janssens hoe het ging voor LIO er was. Wat gebeurde er dan wel? Toen waren er ook leerplatformen en was er heel veel digitale informatie. Zonder internet is het niet mogelijk om te studeren. Hij neemt aan dat er toen minder werd gestudeerd en vraagt om wat meer inzicht te geven in het verschil tussen LIO en hoe het vroeger was.

De spreker vraagt ook naar de situatie in het buitenland. Zijn daar goede voorbeelden van hoe het wel kan? Kan men daarvan leren?

#### 1.4. Thijs Verbeurgt

*Thijs Verbeurgt* meent dat het werkbezoek van de commissie aan de gevangenis van Antwerpen op 10 februari 2023 heeft aangetoond wat een opsluiting betekent, niet alleen voor de gedetineerden maar ook voor de mensen die er werken. Het is geen eenvoudige job en men krijgt er niet altijd veel dank voor, noch vanuit de samenleving, noch vanuit de politiek, noch van de gedetineerden zelf. De uitdagingen in het gevangeniswezen zijn groot. Inzetten op het verminderen van recidive is nog altijd een uitdaging waarvoor men het gouden ei nog niet heeft gevonden maar waar men vandaag wel dichtbij zit, namelijk volop inzetten op werk, onderwijs en trajecten naar re-integratie.

Wat de spreker gefraspeerd heeft bij het bezoek aan de gevangenis van Antwerpen was de vaststelling dat door allerlei praktische problemen het groepsaanbod op hetzelfde moment viel als de mogelijkheid om te gaan wandelen. Daarom kiest men vaak niet voor het groepsaanbod. Is dat vandaag nog altijd de realiteit? Zijn de drempels voor het kiezen voor het groepsaanbod, sinds duidelijk is dat LIO wellicht zal verdwijnen, verminderd of niet?

De spreker verwijst naar een interessante studie van de VUB uit 2020 met als titel 'Het individueel detentieplan: licht aan het einde van de tunnel'. Voor heel wat gedetineerden geeft dat inderdaad wat licht aan het einde van de tunnel. Welke

impact heeft het verdwijnen van LIO op het recht op een individueel detentieplan? Zit er in het recht op een individueel detentieplan per definitie individuele begeleiding?

In het Vlaams strategisch plan Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden staat heel duidelijk de operationele doelstelling om in te zetten op het verder ontwikkelen van de capaciteiten, competenties en kennis van de gedetineerden, met daarin heel expliciet de uitbouw van leertrajectbegeleiding. Betekent het wegvallen van LIO de facto dat deze doelstelling uit het Vlaams strategisch plan onder druk staat en verdwijnt? Ziet men daar alternatieven voor? Of is de vaststelling dat als LIO wegvalt er geen alternatief is voor de individuele begeleiding?

Thijs Verbeurgt vraagt aan Benedict Wauters of het klopt dat LIO gaat over een project van ongeveer 16 miljoen euro over de volledige periode. Hoeveel zou het voor Vlaanderen kosten om die financiering over te nemen?

Het lid komt tot de lokale partnerschappen. Een stad als Mechelen bijvoorbeeld zou daarop kunnen intekenen. Is de stad Mechelen dan verantwoordelijk voor dat project? Wat betekent dat dan voor de geïnterneerden in die gevangenis? Zij zijn niet noodzakelijk van Mechelen en studeren niet noodzakelijk in Mechelen. Wat gebeurt er in een dergelijk project wanneer geïnterneerden van gevangenis zouden veranderen? Is men het ermee eens dat de focus op lokale partnerschappen mogelijk is maar misschien suboptimaal voor dit project?

Thijs Verbeurgt vraagt aan Benedict Wauters of het klopt dat het de minister van Werk is die ervoor gekozen heeft om het project niet te verlengen. Dat is een uitspraak van een collega-minister, merkt hij op. Verder vraagt hij aan de sprekers of het aanbieden van individuele begeleiding een voorkeursbehandeling is.

#### 1.5. Karolien Grosemans

*Karolien Grosemans* verwijst naar de foto van het bezoek van de commissieleden aan de gevangenis die op sociale media werd gepost en een aantal negatieve reacties heeft gekregen. Sommige mensen zeiden dat men de leerkrachten daar moet weghalen en moet inzetten in het secundair onderwijs want daar is er een lerarentekort. Wie meent dat er geen onderwijs moet zijn in de gevangenis, vergist zich volgens haar. Het is nodig voor een veiligere samenleving en het voorkomen van slachtoffers. De N-VA-fractie is absoluut voor onderwijs in de gevangenis. Het is trouwens een decretale verplichting. Daarom heeft men vanuit het beleidsdomein Onderwijs en Vorming maximaal ingezet op de overgang van een leven binnen de muren naar een leven buiten de muren.

De spreker noemt op wat er deze zittingsperiode is gedaan om onderwijs in detentie te versterken. Het CVO en Ligo worden gefinancierd voor het inrichten van het onderwijsaanbod in de gevangenissen. Ook Vocvo wordt gefinancierd voor de inzet van onderwijscoördinatoren in elke gevangenis om het aanbod te organiseren en te faciliteren. Het gaat om 1,12 miljoen euro. Er is een externe audit uitgevoerd over de werking van Vocvo, waaruit bleek dat Vocvo een unieke expertise heeft in Vlaanderen. Daarom heeft de Vlaamse Regering gezorgd voor een perspectief op lange termijn. Er is een meerjarige beheersovereenkomst opgemaakt tussen Vocvo en de Vlaamse overheid die loopt tot eind 2026, met duidelijke doelstellingen en resultaatverbintenissen. Er is ook een Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen die deze legislatuur werd geactualiseerd. De implementatie van de leidraad wordt momenteel in de gevangenissen uitgerold door de onderwijscoördinatoren van Vocvo. In veertien gevangenissen is het ondertussen mogelijk om digitale examens af te leggen bij de examencommissie. In het kader van de capaciteitsuitbreidingen werden voor 2024 extra middelen toegewezen voor de onderwijscoördinatie aan gedetineerden. Dat betekent een bijkomende inzet van 3,7 vte of bijna 300.000 euro extra bovenop het budget van 1,1 miljoen euro.

De hulp- en dienstverlening in de gevangenissen is een gedeelde verantwoordelijkheid, aldus het lid. De Vlaamse minister bevoegd voor Justitie en Handhaving neemt de coördinatie op van het strategisch plan voor hulp- en dienstverlening. De Vlaamse minister bevoegd voor Werk zorgt ervoor dat gedetineerden na hun detentieperiode sneller kunnen worden begeleid naar werk en dat de opleidingen in de gevangenissen voldoende zijn afgestemd op de noden op de arbeidsmarkt. De minister van Onderwijs staat in voor het onderwijsaanbod in detentie en de financiering daarvan. De focus van het beleidsdomein voor onderwijs aan gedetineerden ligt op het leren in groep, wat vooral gebeurt met het oog op de gemakkelijkere re-integratie in de samenleving. Het is niet meteen de bedoeling vanuit Onderwijs om in te zetten op een individuele begeleiding en ondersteuning in de gevangenis. Dat is de voorkeursbehandeling waarnaar Thijs Verbeurgt verwees, aldus de spreker. Men voorziet dat ook niet voor kwetsbare doelgroepen buiten de gevangenissen. Daar zijn ook heel veel mensen die extra noden hebben. De budgetten van Onderwijs zijn ook niet onuitputtelijk. Dat zou een bijkomende kostprijs zijn van het LIO-project van 1,2 miljoen euro.

Karolien Grosemans wil voor de duidelijkheid benadrukken dat het beleidsdomein Onderwijs en Vorming nooit een projectsubsidie heeft voorzien voor LIO. Dat werd opgenomen door Werk via de ESF-enveloppe. Vanuit Werk is beslist om dat project niet verder te zetten. Vanuit Onderwijs is nooit de belofte gedaan dat op het einde van het project het beleidsdomein Onderwijs en Vorming dat zou overnemen. Het beleidsdomein Onderwijs en Vorming neemt dus nu niet iets af. Door het wegvallen van LIO is het niet zo dat gedetineerden plots geen onderwijs meer krijgen en geen diploma's meer zouden kunnen halen in gevangenissen of niet meer worden begeleid.

De spreker heeft wel veel begrip voor de vraag van de sprekers. Ze ziet ook de meerwaarde van het LIO-project. Ze vraagt of het een piste is dat VDAB dat zou opnemen aangezien VDAB heel veel trajecten heeft en veel expertise met individuele leerloopbaanbegeleiding. Er zijn ook detentieconsulenten en men wil de dienstverlening aan gedetineerden uitbreiden vanaf 2024. Toegang tot de arbeidsmarkt en inclusief werknemerschap is de corebusiness van VDAB. Zijn VDAB en het LIO-project naast elkaar aan het werken? Gebeurt daar iets dubbelop?

De spreker vraagt hoe het zit met de uitdaging van de digitale kloof in de gevangenissen en de digitalisering binnen de gevangenissen. Wat zijn daar nog obstakels? Over het niet aanbieden van onderwijs tijdens vakantieperiodes vraagt ze of men mogelijkheden ziet om daar een oplossing voor te vinden.

## **2. Antwoorden van de sprekers**

An Janssens zegt dat ze geen politicus is maar spreekt vanuit haar buikgevoel en haar ervaring. Ze antwoordt dat voor LIO er was, de individuele opvolging veel minder was. Enkele jaren geleden heeft Vocvo ook erg moeten besparen. Toen had men ook een heel goede drive, die meer te maken had met het groepsaanbod. Er kwam een terugval in het personeel van Vocvo en het onderwijs heeft een paar stappen achteruit moeten zetten. Langzamerhand is het opnieuw opgebouwd en heeft men opnieuw een heel mooi groepsaanbod kunnen uitwerken. Vervolgens is LIO daar complementair aan toegevoegd voor de individuele begeleiding die er voordien veel minder was.

Het gebrek aan continuïteit is een bijkomende frustratie, volgens An Janssens. Dat heeft te maken met langetermijnplannen en budgetten, maar daar heeft ze niet veel zicht op. Er is een nood, daar wordt iets voor uitgewerkt, dat begint goed te draaien, de gedetineerden hebben er baat bij, het levert resultaten op en dan valt het weer weg. Men moet opnieuw zoeken door wie en op welke manier dat kan worden overgenomen. Men gaat nu opnieuw door een dal. Waarschijnlijk zal men daar ook weer uitklimmen. De continuïteit die voortdurend wegvalt, is nefast voor

de werking van een gevangenis en de individuele gedetineerden in het bijzonder, benadrukt An Janssens.

De spreker bevestigt het samenvallen van het groepsaanbod met andere activiteiten, niet alleen met de wandeling maar ook met werken en dus geld verdienen. Ook de onderwijsuren spelen een rol. Lesgevers komen niet tijdens het weekend, tijdens schoolvakanties of in de avonduren. Men botst in de gevangenis voortdurend op veiligheidsmaatregelen en personeelsproblemen. Een gedetineerde heeft niet alleen recht op onderwijs maar ook op een wandeling, een douche, werk, een warme maaltijd enzovoort. Het is onvermijdelijk dat dat samenvalt met het groepsaanbod. Men merkt wel dat heel veel gedetineerden effectief onderwijs verkiezen boven de wandeling. Zij moeten twee of drie keer per week naar de les. Er moet geen individueel aanbod zijn zodat de gedetineerden toch naar de wandeling zouden kunnen gaan. Mensen moeten keuzes maken. Als ze het belangrijk genoeg vinden, moeten ze naar de les gaan. Het individuele aanbod heeft veel meer te maken met het feit dat mensen in het groepsaanbod hun gading niet vinden.

An Janssens geeft een voorbeeld over hoe moeilijk het is om in een gevangenis iets te organiseren. Een groepsaanbodles duurt drie uur. Men heeft jarenlang geworsteld met het feit dat tijdens die drie uur toiletbezoek niet mogelijk was. Alles gebeurt immers achter gesloten deuren. Er is een leslokaal in een bepaalde sectie die afgesloten is met tralies en waar geen toilet is. Voor de extra bewegingen die nodig zijn om naar het toilet te gaan, is er geen ruimte wegens te weinig personeel. Dat toont aan dat de meest evidente zaken die in de buitenwereld heel normaal zijn, in de gevangenis altijd moeilijk worden. Men heeft daarvoor nu een oplossing gevonden.

Drempels naar een groepsaanbod zullen er zeker zijn, vervolgt An Janssens. Men kan daar een onderscheid in maken. Is de drempel om deel te nemen aan het groepsaanbod dat iemand liever naar de wandeling gaat, dan vindt ze dat niet terecht. Er zijn heel veel andere drempels, bijvoorbeeld dat men niet kan volgen, dat men zich niet veilig voelt of dat men niet naar het groepsaanbod mag omdat men in een individueel regime zit dat van hogerhand is opgelegd, bijvoorbeeld wegens extremisme. In die gevallen zou er volgens de spreker een ander aanbod moeten zijn.

Volgens An Janssens zal het individueel detentieplan blijven bestaan. Het bestaat uit veel meer dan onderwijs alleen. Het is een extra pad dat wegvalt. Niet iedereen heeft nood aan individuele begeleiding voor educatie. Maar bij wie het in het individueel detentieplan zou moeten worden opgenomen, is het een mogelijkheid die misschien wegvalt of waarbij de kansen veel kleiner worden. Men moet blijven proberen om het individueel detentieplan na te streven.

Voor het alternatief voor de individuele begeleiding hoort An Janssens dat er een aantal suggesties worden gedaan. Het is niet aan haar om daar verder naar te kijken. Het gaat ook heel vaak over tijd. De onderwijscoördinator in de gevangenis gaat niet weg maar hij kan onmogelijk overnemen wat de mensen van LIO gedaan hebben.

An Janssens is het niet eens met de uitspraak over de voorkeursbehandeling. De gevangenis is een weerspiegeling van de samenleving. Wat buiten de gevangenis gebeurt, gebeurt ook binnen de gevangenis. In het gewone onderwijs worden kinderen die niet kunnen volgen ook apart genomen en extra opgevolgd door een zorgleerkracht. Dat noemt ze ook geen voorkeursbehandeling. Sommigen hebben die extra begeleiding nodig maar dat kan niet als een echte voorkeursbehandeling worden beschouwd.

Over de mening dat leerkrachten niet in de gevangenis moeten lesgeven maar in het gewoon onderwijs wegens het leerkrachtentekort daar, antwoordt An Janssens dat er altijd keuzes moeten worden gemaakt. Uiteraard is preventief te werk gaan beter dan re-integreren. Nog beter dan het voorkomen van recidive is het voorkomen

dat mensen in de gevangenis belanden. Het zou heel goed zijn om in de scholen alle minderjarigen kansen en individuele begeleiding te geven en voldoende leerkrachten te hebben zodat ze hopelijk nooit in de gevangenis belanden. Het is jammer dat het altijd een of-ofverhaal is en geen en-enverhaal. Het is haar overtuiging dat men om de overbevolking in de gevangenissen op te lossen van in het begin meer middelen zou moeten hebben en men degenen die toch in de gevangenis belanden individueel zou moeten kunnen behandelen volgens hun noden. Als men op die manier de recidive kan beperken, kan men een grote stap vooruitzetten. Men kan inderdaad beter investeren in de mensen die nog niet in de gevangenis zijn beland, maar voor wie er toch belandt, blijft de waarde van de individuele aanpak heel groot.

*Benedict Wauters* verduidelijkt dat de lokale partnerschappen alleen betrekking hebben op ex-gedetineerden. Het gaat om de mensen die buiten de muren zijn of die een enkelband hebben en voor wie de problemen van binnen de muren niet gelden maar waar wel expertise aanwezig moet zijn. Dat is een ander verhaal, maar men probeert dat aan elkaar te koppelen. Men sensibiliseert in de richting van lokale partnerschappen, of eigenlijk bovenlokale partnerschappen. Wanneer er veel mensen bij hen terechtkomen – dat is niet evenredig verdeeld over Vlaanderen – is er het lokale partnerschap om die mensen op te vangen en er de juiste werkwijze voor te ontwikkelen.

Benedict Wauters verduidelijkt voorts dat de bedragen voor detentie die hij heeft vermeld, bestemd zijn voor binnen de muren. Men voert de beschikbare middelen binnen de muren substantieel op. Er is uiteraard overlap. Het is niet zo dat men plots niets meer doet voor de gevangenen, maar het gebeurt wel vanuit een andere optiek. Er zijn heel veel noden in de gevangenissen. De gevangenissen en de beleidscoördinatoren van het Agentschap Justitie en Handhaving moeten bekijken waar de prioriteit ligt. Het kan dat het in een bepaald project in een bepaalde gevangenis ontzettend veel gaat over leren en in een andere gevangenis helemaal niet. Men kan niet garanderen dat er overall LIO zal zijn waar LIO is geweest, maar er kan best wel wat gebeuren. Wat echter niet het geval kan zijn, is dat de nieuwe projecten zich bijna uitsluitend richten op wat LIO deed. Dan zou dit immers vallen onder inclusief onderwijs. Het kan vanuit de nieuwe optiek maar een eerder beperkt element in een groter geheel zijn.

Ook met VDAB is er wat overlap, aldus Benedict Wauters. Hij weet niet precies wat VDAB allemaal doet in de praktijk, behalve oriëntatie en begeleiding. Dat is meestal gefocust op de eigen beroepsopleidingen. Of VDAB meer opneemt of dat men naast elkaar werkt, kan hij niet beantwoorden. Ook hoe men de versterking wil invullen, is een vraag voor VDAB zelf. Men kan dat in elk geval doen met de ESF-middelen die men ter beschikking heeft. VDAB maakt die keuzes zelf. DWSE kijkt alleen of het past binnen de contouren van het programma. Dat geldt ook voor Onderwijs.

Benedict Wauters komt tot de vraag hoeveel het zou kosten als Vlaanderen LIO zou overnemen. Het hangt ervan af wat de invulling zou moeten zijn, iets waar hij geen uitspraak over doet. Men werkt niet zo dat men volledige financieringen voor bepaalde zaken kan voorzien. Men doet oproepen waarop projectvoorstellen worden ingediend. Men analyseert en beoordeelt die voorstellen en dan wordt iets goedgekeurd. Het is niet de minister van Werk die ervoor koos om LIO niet te verlengen want die beslissing ligt niet bij hem. Het ESF werkt zo niet. Dat werkt met een hele governancestructuur. Er is een monitoringcomité, er worden oproepen opgemaakt, die worden politiek afgetoetst in IKW's, waarna ze op het monitoringcomité komen, waar ook de Europese Commissie een oogje in het zeil houdt. Vervolgens moeten er een heleboel procedures worden gevolgd, allemaal veranderd in regelgeving. Op geen enkel moment kan de minister daarin nog tussenkomen. Ook de goedkeuring van projecten zit volledig in procedures waarop de minister geen enkele invloed meer kan uitoefenen. Dat betekent dat er ook niet

gewoonweg kan worden beslist om bijvoorbeeld Europese middelen toe te kennen aan een bepaald project. Het werkt altijd via oproepen. Men kan bijvoorbeeld ook geen oproep LIO maken. Er zitten nooit garanties in. Wat wel kan, is dat men aan institutionelen, dus de Vlaamse overheid zelf bijvoorbeeld, middelen toekent. Dat is het mechanisme dat men heeft met VDAB en Onderwijs. Men kan dat niet doen voor spelers buiten de overheid. In het verleden heeft men wel projecten kunnen verlengen of soms meer budget kunnen ter beschikking stellen voor lopende projecten als daar een akkoord over is en het toegestaan wordt door het monitoring-comité. De vorige programmaperiode is nu volledig afgelopen en dat kan nu niet meer. De cesuur is nu onherroepelijk en men moet met nieuwe zaken beginnen vanuit de nieuwe oproep die met de verschillende beleidsdomeinen besproken en goedgekeurd werd.

*Mira Vanderplancke* antwoordt dat Leerwinkel en VDAB geen dubbel werk doen. Men werkt heel vaak samen, maar aanvullend op elkaar. VDAB heeft binnen detentie een veel beperktere doelgroep: mensen moeten al veroordeeld zijn en het moet mogelijk zijn om te starten met een zoektocht naar werk vooraleer zij bij VDAB terechtkomen, dus pas als er zicht is op wanneer zij effectief vrijkomen. Volgens de spreker komen gedetineerden een jaar voor zij vrijkomen bij VDAB terecht. Bij een leerloopbaanbegeleiding kan men daar al wat vroeger op inspelen en al vroeger gedetineerden versterken voor ze doorstromen naar de reguliere werking van VDAB. Wegens de context van detentie duren sommige opleidingstrajecten iets langer. Het behalen van een diploma secundair onderwijs bijvoorbeeld, is niet in een half jaar of een jaar afgerond. Het gaat soms om mensen die voor ze terechtkomen bij VDAB wel al gestart zijn met een opleidingstraject zodat ze in het beste geval al een diploma secundair onderwijs hebben om dan verder via VDAB begeleid te worden.

VDAB zal vooral gedetineerden oriënteren binnen het eigen opleidingsaanbod terwijl er nog heel wat andere mogelijkheden zijn, aldus *Mira Vanderplancke*. Het VDAB-aanbod sluit niet per se het beste aan bij de concrete situatie van de gedetineerde. Het opleidingsaanbod daarbuiten is complex. Leerwinkels zijn er elke dag mee bezig om volwassenen daarin te oriënteren. Er komen heel wat opzoekingswerk en contacten met scholen over toelatingsvoorwaarden en dergelijke meer bij kijken. Daar is VDAB ook niet altijd volledig van op de hoogte. Zo is er een tender leerwegadvies om de complementariteit te versterken. VDAB stuurt werkzoekenden met een leervraag door naar de leerwinkels om daar advies in te winnen zodat de VDAB-bemiddelaar daar verder mee kan. Het is niet de bedoeling om het werk over te nemen. Soms is een VDAB-opleiding het meest aangewezen maar dat is niet noodzakelijk het geval.

Ook *Mira Vanderplancke* vindt niet dat er sprake is van een voorkeursbehandeling. De oriëntatierol van leerbegeleiding voor volwassenen kan men vergelijken met de oriëntatierol die het CLB opneemt voor jongeren. Buiten de gevangismuren is er extra ondersteuning voor groepen die het moeilijk hebben of extra ondersteuning nodig hebben bij het leren leren of het maken van een opdracht, door trajectbegeleiders en zorgcoördinatoren. Dat is er zowel binnen Ligo, het CVO, SYNTRA als het hoger onderwijs. Binnen de muren is het voor gedetineerden niet eenvoudig om bijvoorbeeld een mail te sturen met de vraag naar ondersteuning of over het financiële aspect. Daar neemt de leerloopbaanbegeleiding de tussenrol op om te bemiddelen voor de gedetineerde. Men zorgt er zo voor dat ze dezelfde dienstverlening krijgen als studenten en leerlingen buiten de muren.

Er werd opgemerkt dat een dergelijk aanbod niet voorzien wordt voor alle volwassenen, maar volgens *Mira Vanderplancke* wordt leerloopbaanbegeleiding buiten de muren ook afgestemd op de noden van de kwetsbare doelgroep. Voor die volwassenen, dus ook gedetineerden, wordt de ondersteuning en dus ook de intensiteit van leerloopbaanbegeleiding afgestemd op de noden.

Hoelang een traject duurt, is afhankelijk van persoon tot persoon en in welke situatie die zich op dat moment bevindt, weet Mira Vanderplancke. Het is immers maatwerk. Welk oriëntatieproces hebben zij al doorlopen? Welke extra drempels zijn er aanwezig bij die persoon? In detentie komen daar nu eenmaal nog extra drempels bij, zoals een beperkte toegang tot educatieve middelen, een beperkt netwerk, beperkte motivatie, nood aan inhoudelijke ondersteuning, soms onvoldoende basisvaardigheden en soms extra werk aan arbeidsmarktattitudes. Het is daardoor een iets intensiever proces, maar het is zeker geen voorkeursbehandeling aangezien men dezelfde dienstverlening ook buiten de muren voorziet. Bovendien wordt de dienstverlening buiten deels gefinancierd door het departement Onderwijs via de middelen van Edusprong. Er is een meerwaarde voor leerloopbaanbegeleiding voor alle volwassenen, met specifieke aandacht voor kwetsbare doelgroepen. De financiering is volgens de spreker een onderkenning van het belang daarvan.

*Benedicte De Bock* meent dat er genoeg gezegd is over de financiering. Zij wil het hebben over de vergelijking met het buitenland. Op een congres in Noorwegen heeft ze het LIO-project voorgesteld. Vlaanderen hoorde bij de goede leerlingen van de klas, naast de Scandinavische landen en Nederland, die ook inzetten op individuele leerloopbaanbegeleiding. Men biedt ook de combinatie van groepsaanbod en individueel afstandsonderwijs aan.

Benedicte De Bock komt op de kostprijs van het project. Op het hoogtepunt in 2023 werkten 18,5 vte's voor het LIO-project, de coördinator inbegrepen. Ze vond de coördinatie een meerwaarde voor het project. Gevangenen starten in een gevangenis maar eindigt in een andere. Het is goed dat de dienstverlening en ondersteuning hetzelfde zijn en dat er een basisgarantie is voor wat ze kunnen krijgen in een andere gevangenis.

De spreker betreurt dat het project stopt. Om de expertise te borgen, heeft men heel veel genoteerd en geprobeerd te capteren wat men weet. Men heeft een leidraad, maar het zal veel tijd kosten om iedereen weer op elkaar te laten inspelen. Dat kost ook weer veel geld. Het is heel frustrerend dat het gaat over een project dat heel goed werkte voor iedereen die erbij betrokken was. Men werkte heel goed samen met hogescholen, vooral VIVES, en de examencommissie. VIVES is nu aan het bekijken hoe men het toch nog kan realiseren zonder loopbaanbegeleiders. Dat zij zoveel tijd en inspanningen leveren om die trajecten te realiseren, betekent dat zij erin geloven. Ook de examencommissie heeft alles uit de kast gehaald om de meest recente cijfers te geven voor deze hoorzitting omdat zij echt wil dat het project blijft bestaan.

Over de ongekwalficeerde uitstroom en de link met detentie zegt Benedicte De Bock dat volgens de statistieken van Statbel 14 procent van de bevolking tussen 25 en 65 jaar geen diploma middelbaar onderwijs heeft. Bij de deelnemers in detentie gaat het over 71 procent. Ze durft geen conclusies trekken in verband met oorzaak en gevolg.

Als LIO wegvalt, zijn er heel veel obstakels waardoor trajecten bij de examencommissie en hogeschooltrajecten niet kunnen doorgaan, meent Benedicte De Bock. Ze wijst er nog eens op dat de gevangeniscontext een heel moeilijke context is. De gedetineerden mogen niet op het internet om veiligheidsredenen. DG EPI doet heel veel inspanningen om te bekijken hoe ze toch op een veilige manier op het internet kunnen want men moet meegaan met de digitale samenleving. Als men wil studeren aan een hogeschool of universiteit, kan men niet zonder internet. Dat geldt ook voor een traject bij de examencommissie. Verder moet men in contact staan met scholen, nagaan welke opleidingen er mogelijk zijn binnen detentie en hoe er samenwerking is met de scholen.

Hier of daar zal een onderwijscoördinator er nog voor kunnen zorgen dat er nog iemand een examen kan afleggen en in 2024 een middelbaar diploma zal behalen, maar volgens Benedicte De Bock mag men dat niet doen. Men heeft de decretale opdracht om het groepsaanbod te voorzien. Men neemt dat er nog bij omdat men vindt dat het nodig is.

Benedicte De Bock verwijst naar de rechtszaak waarbij de Belgische Staat, de Vlaamse Gemeenschap en Vocvo worden gedagvaard door tien gedetineerden omdat zij hun recht op leren willen afdwingen. Ze is daar heel bezorgd over. Er is eerder al een dergelijke rechtszaak geweest van zes gedetineerden uit de gevangenis van Leuven tegen de Belgische Staat, die toegang wilden hebben tot een online leerplatform. DG EPI doet er alles aan om aan die eis te voldoen maar er staan geen middelen tegenover. Het steunt ook erg op het LIO-project om dat te realiseren. Als het LIO-project er niet meer is, staat men met de rug tegen de muur. De vraag is hoe men kan voldoen aan de eis die is opgelegd vanuit de rechtbank. Ze is dus bang voor de uitspraak van de rechter. Als men dingen moet doen maar er geen middelen voor heeft, hoe moet men dat dan realiseren? Ze vreest ook dat er een beleid komt dat enkel en alleen gericht is op mensen die de mogelijkheid hebben om een rechtszaak te starten. 20 procent kan heel moeilijk lezen en schrijven. Het is belangrijk om op hen in te zetten en niet alleen op de hogeschooltrajecten, die ook waardevol zijn.

Benedicte De Bock zegt afsluitend dat in de vorige beheersovereenkomst met Vocvo ook leerloopbaanbegeleiding zat. De onderwijscoördinatoren merkten dat zij daar niet genoeg expertise in hadden. Daarom is men met het project gestart en heeft men de Leerwinkel West-Vlaanderen erbij genomen, die wel de kunde in huis had. Zo is het geëvolueerd. Het project is, met andere woorden, een reactie op een eerdere vraag van het parlement waar men niet aan kon voldoen. Ze geeft toe dat er altijd mensen een diploma zullen behalen en het groepsaanbod heel waardevol is. Men is heel blij dat men dat kan doen en ervoor wordt ondersteund, maar men is een trapje hoger gaan staan en de kwaliteit is verbeterd. Men was bij de besten van de klas in Europa en het is jammer dat men nu enkele banken achteruit moet gaan.

### **3. Replieken van de leden en bijkomende antwoorden**

*Johan Danen* begrijpt dat er een groot probleem is. Wat hij niet begrijpt, is dat nog niet zo lang geleden blijkbaar iedereen het LIO-project een goed idee vond maar dat het na enkele jaren stopt. Waar is de beslissing genomen om niet opnieuw een projectaanvraag te doen om het toch te kunnen voortzetten? Het is voor alle betrokkenen interessanter werken met een groep die min of meer gemotiveerd is dan met mensen die totaal gefrustreerd zijn. Voor hem maakt het niet uit waar het geld precies vandaan komt. Er moet een oplossing gezocht worden. Hij begrijpt niet heel goed hoe het komt dat dat niet gebeurd is. Hij meent dat het een duidelijke beleidskeuze is. Of is het vergeten?

Benedict Wauters heeft gezegd dat 10 procent van de middelen naar Onderwijs zou kunnen gaan. Johan Danen vraagt wie dan moet beslissen om dat geld in te zetten. Hoort daar dan ook cofinanciering bij?

Johan Danen betreurt dat er voor dergelijke projecten geen structurele financiering is. Hij neemt aan dat het een beleidskeuze is van het Vlaamse niveau. Het is hem niet helemaal duidelijk wie beslist. Het lijkt hem anno 2023 heel logisch dat men ook gedetineerden perspectief geeft en ervoor probeert te zorgen dat zij toch minstens een diploma middelbaar onderwijs behalen. Volgens hem moet het mogelijk zijn om daar structurele financiering voor te voorzien, meer dan vandaag het geval is.

De spreker is het niet eens met Karolien Grosemans dat wat niet buiten de gevangenis kan ook niet binnen de gevangenis moet kunnen. Het gaat over dezelfde

kwetsbare groepen. Hij wil dat punt niet verder uitdiscussiëren maar steunt wat de sprekers daarover hebben gezegd. De mogelijkheid geven om een opleiding middelbaar onderwijs te volgen, is toch geen buitensporige vraag, ook niet voor een gedetineerde.

Als VDAB opleidingen geeft, is dat met het oog op tewerkstelling na detentie. Johan Danen vindt de genoemde voorwaarden heel streng. Een gevangene die geen perspectief heeft op vrijlating binnen een beperkte tijd, kan geen beroepsopleiding volgen. Dat wordt bevestigd door de sprekers.

*Thijs Verbeurgt* meent dat wat zal overblijven niet zal beantwoorden aan de noden die er zijn. Hij verwijst naar de 10 procent van de ESF-middelen ter beschikking van Onderwijs. Die bevoegdheid ligt bij de minister van Onderwijs. Wat men heeft gehoord in de hoorzitting moet een les zijn voor het parlement. Hij heeft de minister van Onderwijs hierover bevraagd. Die zei dat hij er niets aan kon doen en dat de verantwoordelijkheid bij Werk ligt. Vervolgens is er de discussie geweest over de voorkeursbehandeling. Daarna heeft de spreker de minister van Justitie onderzocht, die zei dat de minister van Werk dat heeft beslist maar dat zij het wel graag wil voortzetten. De parlementsleden en de mensen die er dagelijks mee bezig zijn en er hun hart en ziel in hebben gestoken, worden van het kastje naar de muur gestuurd. De spreker is blij dat het nu voor hem duidelijk is geworden waar het probleem zit.

Vervolgens noemt *Thijs Verbeurgt* de tussenkomst van *Karolien Grosemans* heel opmerkelijk. Ze heeft een uiteenzetting gegeven maar volgens hem geen enkele vraag gesteld aan de sprekers.

*Karolien Grosemans* merkt op dat ze wel enkele vragen heeft gesteld, over de obstakels in verband met de digitalisering en of er oplossingen kunnen worden geboden in verband met het lesgeven dat zich nu afstemt op schoolniveau terwijl sommige mensen maar heel kort in een gevangenis aanwezig zijn of er tijdens de zomermaanden zijn. Verder heeft zij vragen gesteld aan *Benedict Wauters* in verband met de piste van VDAB.

*Thijs Verbeurgt* merkt op dat de minister van Justitie en haar partij altijd roepen over het verminderen van recidive, het verstrengen van straffen en de uitvoering ervan, maar als men in Vlaanderen de kans heeft om recidive echt tegen te gaan, geeft de minister van Onderwijs van dezelfde partij niet thuis. Dat maakt hem boos. Voor hem is het duidelijk dat Onderwijs de mogelijkheid heeft om in de middelen te voorzien. Het gaat niet over gigantisch veel geld, een paar miljoen euro op een begroting van miljarden euro's, maar dat betaalt zich terug in de samenleving, in meer veiligheid, meer werk en meer welvaart. Hij vraagt om de daad bij het woord te voegen en ervoor te zorgen dat de middelen er zijn want er is vandaag geen werkbaar alternatief voor heel veel gedetineerden. Hij vraagt vooral om de bal niet naar elkaar door te spelen. Men kan ook de drie ministers samen horen. Minister Demir heeft zich geëngageerd om samen met de minister van Werk en de minister van Onderwijs naar een oplossing te zoeken. Die oplossing is er niet. Dus kunnen zij het volgens het commissielid samen komen uitleggen, ook aan de mensen in het veld en de gedetineerden, waarom er vandaag nog geen oplossing is.

*Karolien Grosemans* vat de situatie samen. Het onderwijs aan gedetineerden verdwijnt niet. Het groepsaanbod blijft bestaan. Het recht op leren blijft gegarandeerd. De coördinatoren van Vocvo verdwijnen niet en blijven hun goede werk voortzetten. De leerwinkels verdwijnen niet en blijven hun werk voortzetten. Het extra pad van LIO loopt wel af, maar dat was een tijdelijk project, opgestart door het beleidsdomein Werk. Ze hoopt dat duidelijk is gecommuniceerd dat het een tijdelijk project was.

De spreker heeft ook de piste van VDAB onthouden, die voor een deel hetzelfde werk doet: een deel complementair en een deel hetzelfde. VDAB heeft ook detentieconsulenten. Ze vindt het erg jammer dat zij niet werden uitgenodigd voor de hoorzitting.

Volgens Karolien Grosemans maakt Thijs Verbeurgt nu een enorm drama van het verdwijnen van het LIO-project terwijl hij weet dat het gevangeniswezen een federale bevoegdheid is en dat door de overbevolking, het personeelstekort en het voortdurend staken in de gevangenissen er heel wat meer onderwijsaanbod verloren gaat dan door het verdwijnen van het LIO-project. Hij zou aan de federale overheid moeten zeggen dat zij de boel in orde moeten brengen.

*Loes Vandromme* benadrukt dat vanuit de cd&v-fractie heel sterk is aangedrongen op deze hoorzitting. Het was niet evident om iedereen ervan te overtuigen dat het nuttig was om iedereen hier samen te brengen. Ze betreurt dat er nu wordt gezegd dat een aantal mensen niet werd uitgenodigd. Ze vindt het zelf heel jammer dat er niemand vanuit de administratie Onderwijs aanwezig is om te duiden welke keuzes er gemaakt worden. Karolien Grosemans heeft de verdediging op zich genomen van het onderwijsbeleid, maar men had vandaag de kans om een lans te breken voor het bouwen van een samenleving die kansen biedt en mensen op weg helpt. Ze betreurt dat niet wordt gekeken naar de return on investment voor de hele maatschappij van het LIO-project.

*Thijs Verbeurgt* vraagt zich af wat het recht op onderwijs waard is als men dat niet in de praktijk kan uitvoeren. Het recht op onderwijs kan maar gelden als de overheid er alles aan doet om dat recht realiteit te maken.

Volgens Thijs Verbeurgt verwijst Karolien Grosemans altijd naar de federale overheid als het moeilijk wordt. Elke partij die verantwoordelijkheid heeft opgenomen, heeft ook verantwoordelijkheid met betrekking tot het gevangeniswezen. Zelf ontkent hij die niet. Hij noemt de situatie in de gevangenissen een grote schande en daar is iedereen al voor bevoegd geweest. Men kan zijn kop in het zand steken en verwijzen naar anderen of men kan zijn verantwoordelijkheid nemen op het niveau waar men zit. Het Vlaams Parlement heeft wel degelijk een verantwoordelijkheid voor onderwijs, werk en justitie en die moet men gebruiken. Hij vindt de manier waarop met de mensen die vandaag het werk doen wordt omgegaan, respectloos. Het is een kwestie van willen. Wil de partij van Karolien Grosemans en van de minister van Onderwijs de middelen voorzien of niet? Als de drie betrokken ministers samenleggen, komt men er. Naast de cofinanciering die men al voorzien had, gaat het over ongeveer 2,4 miljoen euro Europese middelen. Wil de minister van Onderwijs binnen de mogelijkheden die hij heeft daarin investeren, ja of neen?

*Koen Daniëls* merkt op dat dit een hoorzitting is, waar commissieleden zich laten informeren door een aantal sprekers waaraan ze vragen kunnen stellen. Het kan niet dat er een spelletje zwartepieten ontstaat waar de sprekers toeschouwer van zijn of dat commissieleden zich willen profileren in het bijzijn van de sprekers. Koen Daniëls wil de aanwezige partijen danken voor hun aanwezigheid. Hij merkt op dat van sommige partijen die verantwoordelijkheid dragen er geen leden aanwezig zijn.

Koen Daniëls stelt vast dat sommige mensen in voorhechtenis zitten maar dat men zich de vraag kan stellen of het wel voorhechtenis is. Als die termijn veel korter zou zijn, zou er voor hen veel sneller duidelijkheid zijn op het vlak van onderwijs.

Hij besluit dat men zal bekijken wat mogelijk is in verband met het tijdelijk Europees project waar Europa nu mee stopt. Hij meent dat men politiek gehakketak en profileringsdrang moet voorbehouden voor de plaats waar dat thuishoort.

*Thijs Verbeurgt* vraagt aan de sprekers of het feit dat het LIO-project wordt ingeschreven in beleidsteksten en strategische plannen bij hen de indruk wekt dat het gaat om een tijdelijke maatregel.

*Benedicte De Bock* antwoordt dat in de nieuwe oproep duidelijk werd gezegd dat men voor leerloopbaanbegeleiding in de gevangenissen geen nieuwe aanvraag mocht doen bij Europa WSE. Men wist dat de geldstroom ging stoppen. Men is al actief van 2017. De cijfers tonen aan dat LIO een meerwaarde is en dat men niet meer hoeft te bedelen voor projectmiddelen. Dat is deels een principiële houding. De spreker is wel gaan bedelen bij VDAB voor projectmiddelen. VDAB is daar eigenlijk niet verantwoordelijk voor maar soms vindt men wel een of andere directeur die de zaak genegen is en probeert om daar iets voor te doen. Ze loopt zelf het land af voor het project, geeft ze mee.

Voor digitalisering werkt men heel nauw samen met DG EPI, aldus *Benedicte De Bock*. Daar ziet men de nood in van een verdere inzet op digitalisering. Daarvoor is er geen gemakkelijke oplossing. Er worden veel inspanningen gedaan en er is veel samenwerking. Voor andere landen is het ook niet gemakkelijk om veilig om te gaan met de digitale samenleving.

De spreker geeft toe dat het lastig is dat er tijdens de vakantie twee maanden niets te doen is. Als mensen tijdens de vakantie lessen kunnen volgen is dat goed, maar het geeft geen antwoord op de vraag naar individuele leerloopbaanbegeleiding.

Het is inderdaad een tijdelijk project, beaamt *Benedicte De Bock*. Men heeft het ook vanaf het begin gezegd. Er zou wel worden gezocht naar een duurzame verankering (verwijzend naar de belofte van de minister van Onderwijs in het Vlaams strategisch plan Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden over LIO). Dan mag men het de medewerkers niet kwalijk nemen dat ze hoop krijgen, meent de spreker.

*Mira Vanderplancke* bevestigt dat in de nieuwe oproep letterlijk stond dat men geen voorstellen mocht indienen voor leerloopbaanbegeleiding. Vanaf dan is men op zoek gegaan naar mogelijkheden om de dienstverlening wel voort te zetten. Projectmiddelen zijn tijdelijk, zo kan men niets duurzaam uitbouwen in partnerschappen. Leerwinkel zelf is ook niet duurzaam verankerd op dit moment. In partnerschappen is het altijd moeilijker om het geloof in een organisatie te hebben. Dat geldt ook voor het LIO-project, niet enkel voor de partnerschappen maar ook voor de gedetineerden.

De cijfers over deelname aan de examencommissie en andere opleidingstrajecten zijn na het nieuws dat LIO zou worden stopgezet, dramatisch gedaald, aldus *Mira Vanderplancke*. Bij een tijdelijk project zien gedetineerden de meerwaarde er soms veel minder van in. Er moet dus een duurzaam alternatief worden gezocht.

Het klopt dat het groepsaanbod niet verdwijnt, maar het groepsaanbod volstaat niet voor alle leervragen in detentie en het komt niet tegemoet aan onderwijs voor alle gedetineerden, stelt *Mira Vanderplancke*. Als men slechts eenzelfde beperkt aanbod buiten de muren zou aanbieden, zou daar ook commotie over ontstaan. Ook de leerwinkels blijven inderdaad bestaan, maar leerwinkels binnen de muren verdwijnen wel.

*Mira Vanderplancke* verwijst naar de uitspraak dat VDAB deels hetzelfde doet, maar dat klopt volgens haar niet helemaal. Men werkt heel sterk aanvullend. Men zou geen samenwerking met VDAB zijn aangegaan in de tender leerwegadvies als wat de leerwinkels doen ook door VDAB zou kunnen worden opgenomen. VDAB kan die rol niet opnemen omdat het geen neutrale dienstverlening heeft. VDAB verwijst telkens naar het eigen opleidingsaanbod. De unieke meerwaarde van leerloopbaanbegeleiding is dat men wel in neutrale en objectieve informatie voorziet.

Dat wegens stakingen het groepsaanbod regelmatig wegvalt, is iets wat volgens Mira Vanderplancke beleidsmatig moet worden aangepakt. Er moet bekeken worden hoe men een oplossing kan bieden voor de overbevolking. Met leerloopbaanbegeleiding zorgde men er net voor dat als het groepsaanbod wegvalt, onderwijs toch gegarandeerd is. Ze begrijpt ook niet dat de middelen worden stopgezet, aangezien leerloopbaanbegeleiding internationaal overal wordt aanbevolen en men de meerwaarde ziet. Het is enkel nog politiek een vraag wat ermee zal gebeuren. De grootste uitdaging van een dienstverlening als Leerwinkel is dat het beleidsdomein overstijgend is en op het knooppunt zit van Werk, Onderwijs, Welzijn en Justitie. Voor een gedetineerde maakt het niet uit waar de financiering vandaan komt, maar het is duidelijk dat het heel belangrijk is dat er politiek een antwoord wordt geboden zodat er wel financiering komt.

*Benedict Wauters* antwoordt dat het Departement Onderwijs en Vorming beslist over 10 procent van de middelen, wel binnen de contouren van het inclusieve onderwijsprogramma. Vanuit het Departement Werk en Sociale Economie komt men daar niet inhoudelijk in tussen.

*Johan Danen* vraagt of de middelen voor het inclusieve onderwijsprogramma zouden kunnen worden gebruikt voor projecten zoals LIO, waar men dan zelf geld bovenop legt.

*Benedict Wauters* bevestigt dat. Er moet cofinanciering bovenop komen. Ook daartoe moet men procedures volgen en moet men een oproep lanceren waarop moet worden ingetekend. Men kan niet zomaar geld geven om LIO te continueren.

*Johan Danen* vraagt hoeveel tijd daarvoor nodig is.

*Benedict Wauters* weet niet hoe snel Onderwijs kan werken. Als het Departement Werk en Sociale Economie het zelf zou doen, moet men drie tot vier maanden rekenen voor er goedkeuringen zijn, besluit de spreker.

De *voorzitter* dankt de sprekers voor hun aanwezigheid.

Karolien GROSEMANS,  
voorzitter

Johan DANEN  
Loes VANDROMME,  
verslaggevers

**Gebruikte afkortingen**

|         |                                                            |
|---------|------------------------------------------------------------|
| DG EPI  | Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen            |
| DWSE    | Departement Werk en Sociale Economie                       |
| ESF     | Europees Sociaal Fonds                                     |
| IKW     | interkabinettenwerkgroep                                   |
| LIO     | Learning Inside Out                                        |
| Statbel | Belgische statistiekbureau                                 |
| SURB    | strafuitvoeringsrechtbank                                  |
| Vocvo   | Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs |
| vte     | voltijdsequivalent / voltijdequivalent                     |
| VUB     | Vrije Universiteit Brussel                                 |
| WSE     | Werk en Sociale Economie                                   |